

ISSN-0235-1366

Селалад

6+

selaad.ru

№ 9 2025
Тов бутт

5

Aa

5

Bb

5

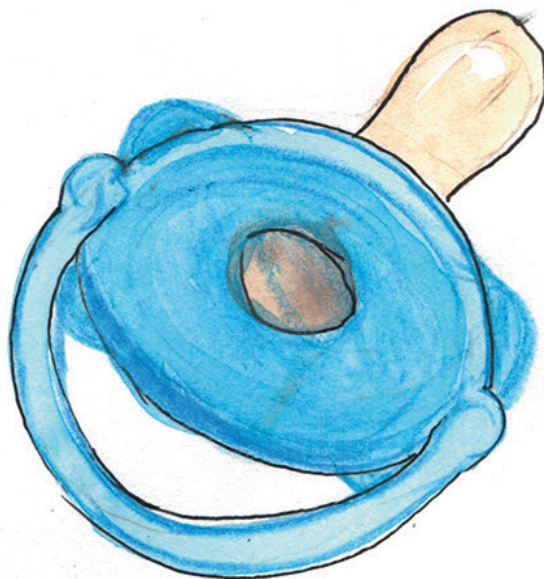

Dd

Хьоашаланаькъан лаьла

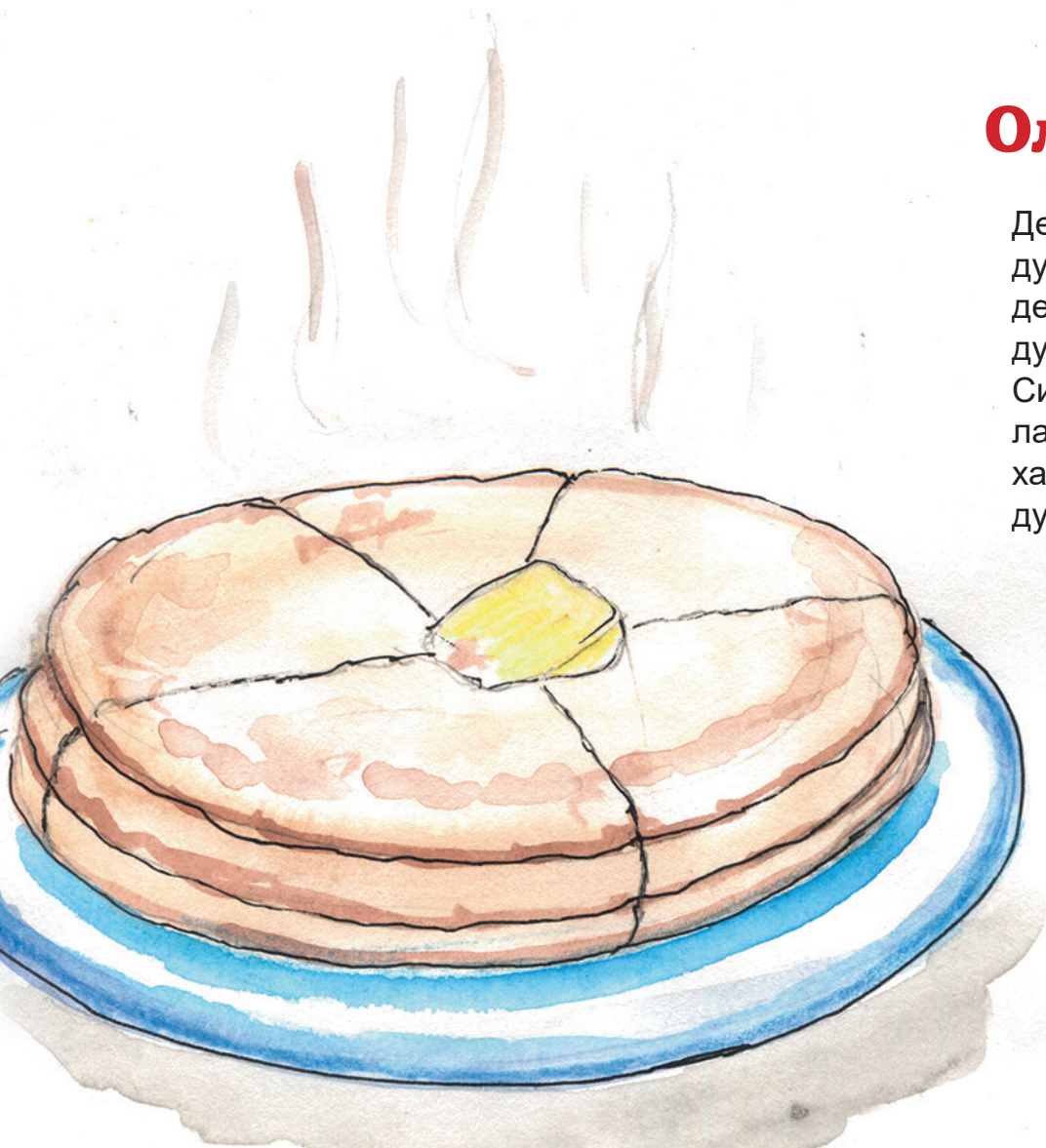
Тлармуилг

Маьха бухье дилла
мирцхала зиркат
лургдолаш-м даьра вац
Мурцаалий Зархмат, -
яхаш, ягла Гошта
ший махал вувцаш.
Йилиг ягла гош тла,
тлармуилг лувдаш.

Олги гюлги

Дега дуга,
дуга дега,
де цох даьга
дугара олг!
Сигален тлакха,
лаьттан лаькъа,
халхаяккха
дугарой гюлг!

Исмейланаъкъан Адама сурт,
г.1. Наъсаре, УЦ «Дийлла дуне». 3 "а" класс

Нана

Ма хоза я са нана,
Из члоагла дика я!
Из маълхара йола денош
Ма члоагла лаържа да!

Юежача лозаяр кхераш,
Со нанас лораяъй,
Клаъдача, длайхача кулгашца
Ший мархлахъерчаяъй.

Сов дукха со дагайоаллаш,
Ший корта цо клайбаъб.
Укх дунен тла ха дукха яккхарах,
Цун хам баъ со яргъяц.

Ма дика я-кх са нана!
Ма члоагла хоза я-кх!
Ер деррига дуне оттаде мегача,
Цун когашка оттадергдар!

Лаънанаъкъан Ясмина,
СОШ Джайрахъ, 4 «б» кл.

Блаъсти

Хоза блаъсти яьннай ара,
Дуне сийрда къегаш да!
Цунна члоагла раъза долаш,
Оалхазараш декаш да!

Тоачанаъкъан Мухьмад,
СОШ Джайрахъ, 5 «а» кл.

Хьулахой Марияй сурт,
г.1. Наъсаре, УЦ «Дийлла дуне».

Кюла

Дукхача хана а дукхача нахага а хийттадар аз эрсий горчицах глалглай меттала фу оал; бакъда из хъаала ховш саг нийслуцар. Цхъанне бурч оалар, вокхо сибаз оалар, кхоалагичо кюмадарг, чам тоаберж, иштта кхы длахо а. Амма цу дерригача дешаша бокъонца дола цу кхачан малан шийна чулацацар аьнна хет сона. Цхъаболча лилманхошта а ханзар белггала цох фу ала деза. Оалаш да-кх, лехачоа корадоегла. Из ала йиш я горчицах а. Влалла дагадоацаш, из дош сона корадир глалглай меттала арадаьннача «Сийдолча Къорлан тафсира» шоллагича китаба тлара. Цун 823 оаглон тлеххьарча муглар тла латташ дайра сона укх тайпара йоазув: «кюла – чам тоаберж (горчица)». Во доацаш, метта юкье леладе тоам болаш дош да кюла.

Хьалха, сона дагадоаглагох, хлара столеверча истола тла латташ хулар тухи кюлеи. Наха из кхыча кхачанца дуар тайп-тайпара. Цхъачар коачача, «хупл» оалача хламанна чутоссар, вокхар маькха тла лотлахьокхар, иштта кхы длахо а. Цох дарба доал аьнна хеташ ба дуккхабараш дега, тлехкашта, шелал кхийттача наха дарбаш дераш. Хланзчул тлехьагла вай ала йиш йолаш да, кюла глалглай меттала лела дош да, аьнна, ларбий меттацара таьрахь, хьарам, иштта кхыдараш санна. Масала, ала йиш я: «Кюла чутессача хила когаш оттабаь яглар йоккхалгахьа леста кхалсаг». Из юкьедоаладе йиш я укх тайпарча предложенена а: «Геттара кюма хлама езачар кхача ба кюла».

Хамхой Дауд

Пажий

- Тика тла ваха со чу ца во-аглаш дукха гайча, Пажий накъ-аваккха ваха хиннав хьо цигача, дукха хлана гайнав хьо, оал ла, нани, сога. Малав из ла даиман вувца Пажий, вай гаргара саг ва из? - хетт Аслана нанега.

- Ва, даъра, - йоах нане. - Хьо санна айлаюкье лелараш накъабоахаш, лелаш ва из.

- Мича хана хул из цига, сона бларга мича вайнав из? - йоах Аслана.

Модж

Модж яшийта длачуваха хиннав цхьа кьонах. Дала теха, геттара дегла гийла хиннав из. Модж йоашарг фу доаккх оаш, аьнна, хаьтгад цо. Кьал-харчо ер гийла воландаь, бегваккха лаьрхла:

- Модж йоашарг сом доаккх оаха,
- аьннад, - хьаяр мо йола батилг ах со-мах а яша мегаргья.

- Африкера хьаденача маймала а йоашаргьяр оаш модж, ахча дладел-ча-м. Из-м ховра сона, - аьннад кь-онахчо. - Хьавел, талбаш ца а етташ, модж длаяшал.

Гарчакханаькъан Сали

Кхал, ма!а автобусаш

- Машин йоагла, машин йоагла!
- цогла дегт Миланас.
- Кхал я из е ма!а я? - хетт Ине.
- Машинаш кхал, ма!а хул?
- Хул, дабра. Сабар дел, со хьа-
жийтал. Из ма!а я.
- Сенах хов хьона?
- Воти ва цу чу ваглар. Вотобус
я из.
- Машин йоагла! Машин йоагла,
- йоах юха а Миланас.
- Миштай из? - хетт Ине.
- Кхал я-кх, - йоах йилига.
- Сенах хов хьона?
- Ани я цу чу яглар. Автобус я
из.

Б!аь

Дешара ц!авао-
гла Яни, «б!аь», яхаш,
устаглах лехаш, коа чу-
ваьннав. Араяьннача
йоккхача сага аьннад:

- Ай, ва клаьнк,
со-м жа доагла мотташ
ма ярий, устаглах х!ана
лех хьо?

- Г!алглай мет-
тацара алапаш да цу
юкье, нани, - яьхад,
алара говза волча де-
шархочо.

Маматанаъкъан Марет

Саъ кур

Хьунагла полла
Бода сай,
Буаш царгашца
Сийна бай.

Баге йийлле,
Лийг хьахьеж,
Аькхан муьех
Тамаш еш.

- Дац дагадоха
Укхо даь во, -
Хестабу члоагла
Кур ший саьво.

Лургба безачоа
Совглата,
Бохьалургбале
Шоашца дла.

Лийг цун мулаш
Айе духь,
Бакьда магац
Токхабе мухь.

Лийго саъ кур
Лаятта булл...
Іанна из
Хьунагла улл...

Кери къайги

Кери къайги новкъостий а хинна, нов-къа даьнна хиннад. Моцалла длаяха а ца могаш, эттача къайго керага аьннад:

- Хланз со клалйисай. Аьлан коа енна сиргla улл. Цу сирглан тлаьнах е глоглах la дулха коарчам ца дахье, сона длаяха магац.

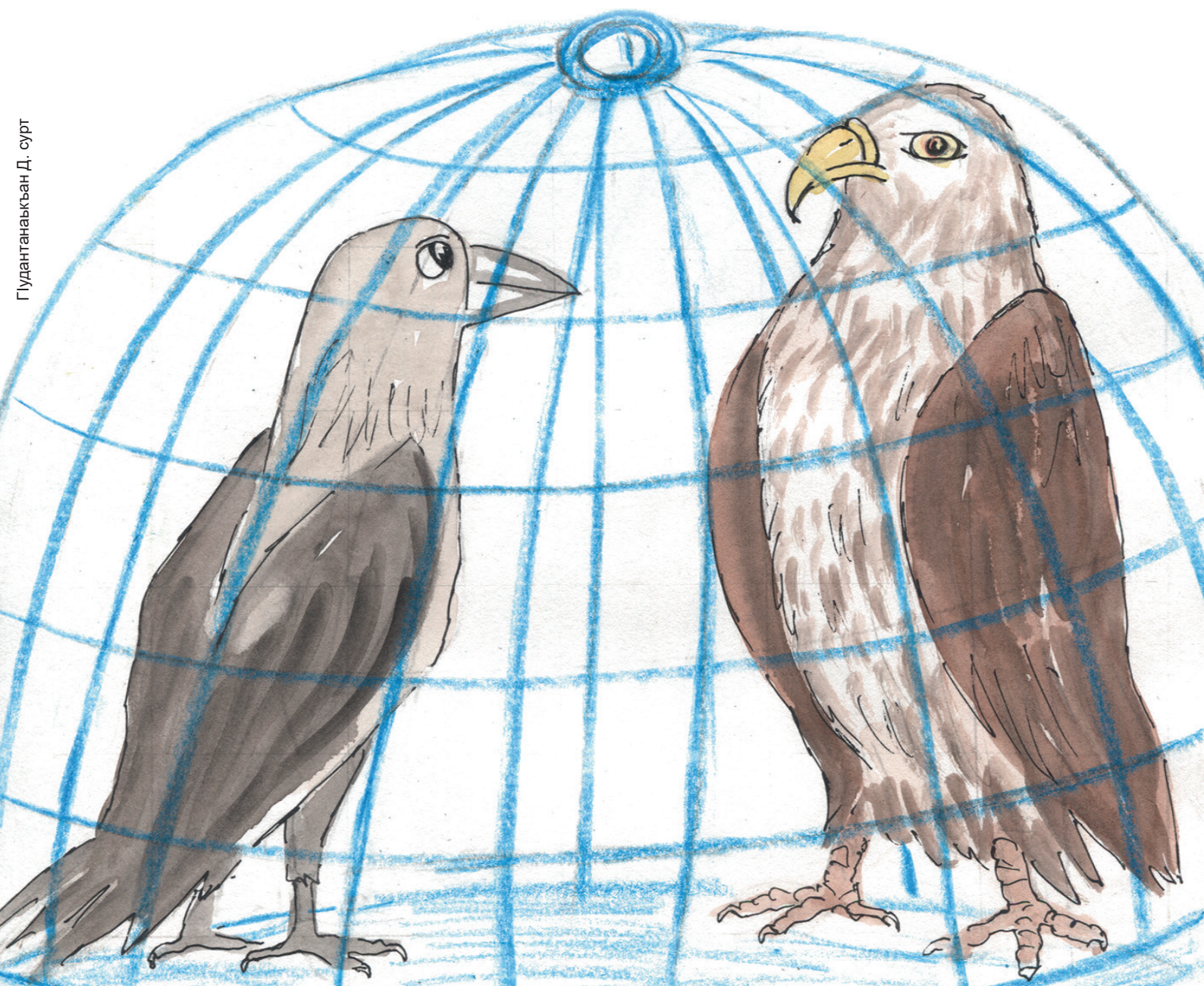
Аьлано боангаш а егla, тийшача бал-ха, къайгаш лувца аьнна йилла хиннай из сиргla.

Боанго кер лаьцад. Аьшка саьргаш а дийца, цla а даь, кер чуделлад аьлано. Боанго лаьца кер дита а дита, къайг длаяхай.

Хлаьта иззамо дола кер хиннад, чу-доаллача кера дийнахьа кхозза тla а ухаш,

мухь бетташ урагъухаш, юха lotлаухаш цлуьза а цлуьзаш лелаш. Моцалла увгla бертий санна, увгla кераш бларгадайнача аьлано хъавехийтача, са мел доаллача хла-ман мотт ховш волча Сулейма-пайхамара аьннад нахага цар фу дувц:

«Хьона доагlaш-м хиннадар ер, la къ-айгаца биллача оаглонга хьежача. la оаглуь кераца е лаьчанца биллабаларе, хургдацар ер. Дала сий долаш кхелла да кер, ткьамаш лакха а айду, дожача хана ворхl сигален лакхера а дож, хлаьта къайгал-м котам а тол...».

Дахкани пхьидеи доттаг'лал

Цк'а дахкои пхьидои доттаг'лал тесса хиннад. Шоаех доттаг'лий а хинна, шоаш к'асташ дахко аьннад:

- Доттаг'лий а хинна д'ла-м ма к'астий вай, цх'анне вокхунна новк'остал де дезача хана а, б'ларгаго дезача хана а ховрг мичад вайна, х'о хи чу ма яхий, со к'орга чу ма бахий. Воайла в'ашаг'детталургдолаш цх'а белгало е еза вай.

- Мегаьд х'аьта, - аьннад пхьидо, - шинне а когах т'лирг ехка еза вай. Ц'ал вокхунна эшаш хилча, т'лиргах катоба мара езац вай, цунах ховргда вайна в'ашаг'кхета дезилга.

Ц'ал вокхунна новк'остала а ухап, уж хоза дахача хана, дахкилг хиннаб баь т'ла ловза арабаьнна. Из б'ларга а байна, т'лакхийтгача аьрзе лаьцаб. Дахкилг аьрзе ураг'х'оча хана, хи чура пхьид а аратокхаяьй.

- Х'ланз фу леладу ла? Хетаргах'а, х'ай л'оламах й'оацаш х'увз х'о, - яхаш хиннад, из юххе г'олла т'ехй'оалаш, новк'осташа пхьидарча.

- Айса г'улакх доацаш хетта гаргало еце, даьра, хац сона-м ер фуд, - аьнна, жоп деннад пхьидо новк'осташта.

Х'аьта аьрзена дахкилги пхьиди шиь кх'аьчад, цар доттаг'лал тесса хиларах.

Дагалаттар диста лелх.

Айлаюкье даьккхача коч ергах, хачи ерг хиннадац.

Догдоахача вѐаьхел, сатийна кьел тол.

Кьоахка дале а жижиг тол.

Тѐаьда болаш ца хьовзабаь саьрг, бокьабелча хьовзабеннабац.

Бегаш - цѐенхий юхьигаш.

Овлан тѐара мара буц ягѐац.

Оахаш аьннар оардаш корадаьд.

Дукха лийхача циско дахка лаьцабац.

Албохчанаькъан Зейнап

Билал

ВоккхагIа ва со аьле,
Сумаяйна тох,
ТIаккха корзагIваьле,
Самия Iотох.

Сумая, хьа йиша,
Дика оагIув ба;
Самия, дог ийша,
Геттара ховха я.

КхоалагIа я София,
Хьаькъал да оал цох;
Билала цкъа хьатохе,
Иттаза юхатох.

Iарчакханаькъан Сали

**ХьаргIеи
хьехи**

Гаьн тIа ягIа
ХьаргIа Iех:
«НIана баьннаб
Теда хьех.

Кьона хьех -
Из хьуна эш,
Вай Iалама
Я из неш».

Хамхой Дауд

Эздий клант

Ва тха лийса
Эздий клант.
Блехъеш вац из
Влалла бат.

Цлена хул цун
Хачи, коч;
Берех леташ,
Ахац кач.

Оамал дика
Йолаш ва;
Эздел, гулакх,
Долаш ва.

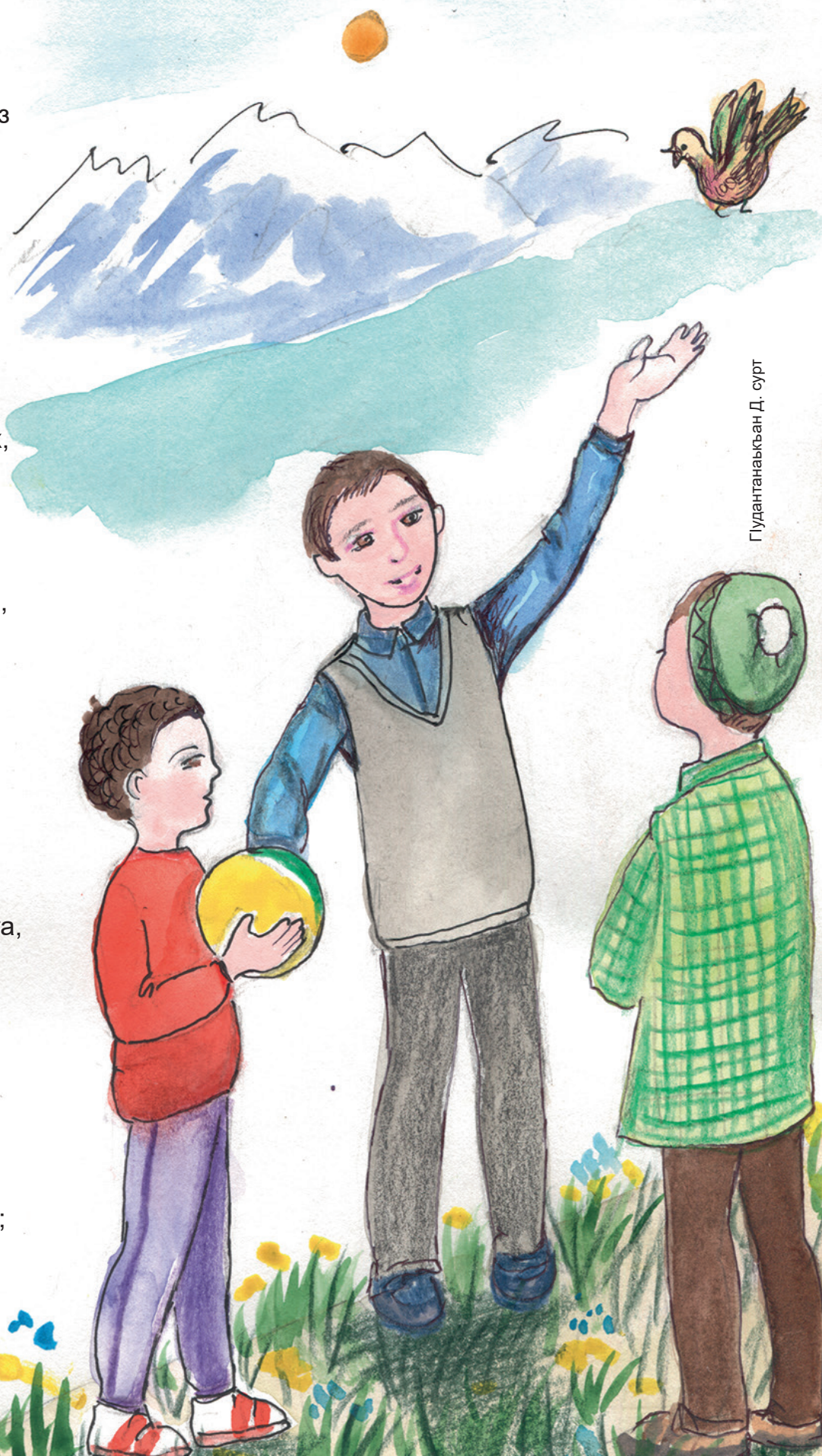
Ший доттагий
Лерхлам бу;
Царца ловзаш,
Ха длахъу.

Ва из, дика
Деша ховш;
Хъаким хила,
Ва из ловш.

Даде, нане
Яхар ду;
Шоай коа-карта,
Лостам бу.

Массанена
Везаш ва;
Дикал яккха,
Герташ ва.

Даде, нане:
"Клант ва!" оал;
Боча хъаьсте,
Мархлаволл.

Гудантанакъан Д. сурт

Дзовранаькъан Іалаудина Іаьла

Вай къаманна хала даьхкача 1992 -1993-ча шерашка а цул тлехьагІа а Наьсарен кхален «Ленина никъ» (тлехьагІа «Наьсарен оаз» хилар цох) яхача газета редакце болх беш хилар со. Тхонеи кхален военкоматаи юкъе дукха шера боаца никъ мара бацар. ХІара дийнахьа клезигагІа гойя шозза-кхозза бларгагора тхона «уазик» оалача машинаца дІа-юха ухаш вола полковник. Из вар республикан тІема комиссар Дзовранаькъан Іалаудина Іаьла. Шийх дувцара дукха тІера вацар лакхара дарж дола эпсар. ХІаьта а са лоацчаца анкета хаттарашта жоп делар цо. Хьожаргда вай полковника са хаттарашта жоп а луш, 1993-ча шера фу яздаьд: «Со ваьв 1944 шера саькура бетта 26 дийнахьа, Къилбаседа-Казахстански областа Ленински кхален Камердан яхача юрта. 1964 шера ТІой-Юрта 10 класс яьккхай. 1964-1967 шерашка эскаре гІулакх деш хиннав. 1967-1971 шерашка Свердловскерча лакхерча танковоартиллеристски тІема училище дийшад.

1975 шера Москвава Ленина цІерагІа тІема-политически Академе ракетни факультет яьккхай. Балхаш даьд Нахичиване, Тбилисе, Дрездене. Тлехьарча хана – Нохчий Республикан ГО штабе. Фусам-нана я Мержой Жабраила РаІшат. 10 бер да. Джамбулата аз яьккха училище яьккхай. Лейтенант ва. Цу училище вагІа ІбрахІм, кхоалагІвола Тимур а цига деша отта вахав. Йол Фатима Шолжа-ГІалий тІа машинисткалла болх беш я. Вожаш ишколе ухаш а ишколе баха ха яланза а ба. Эпсара чин – полковник, из деннад 1993 шера тушоло бетта 27 дийнахьа...»

Цун къонахчун оамал оттача хана, дикача оагІорахьара Іеткъа хиннад цо СВВПТАУ дешаш даьхка шераш. Из тІема училище гІоръаьнна йовзаш хиннай вай мехка 1992-ча шерга кхаччалца. Цу шера цох хьаю Екатеринбургера лакхара артиллерийски командни училище. Ше кхеллача денз, цо кийчваьв 8750 эпсар-политболхло, царех 176 сага дошоча майдилгаца чакхдаьккхад шоай дешар, хІаьта 1628 сага тлехдика дийшад. 1500 саг тІема совгІаташ тийнна ва, царна юкъе ба Россее Турпал яха цІи лелаераш а.

Дзовранаькъан Іаьланна тайп-тайпара тІема совгІаташ тийннадар, эпсара сий лакха а лоаттадеш, ший тІема декхараш кхоачашдарах. Царех цал ЦІеча Седкъан орден яр.

Дзовранаькъан Іаьла карарча хана воацаш ва, из кхелхар 1998 шера ардара бетта 13-ча дийнахьа. Цун цу хана 54 шу мара даьннадацар. ХІаьта а Іалаудина Іаьла вицвеннавац из вовзаш хиннача наха, цунца дешаш хиннача новкъосташта, юртхошта. Кагирхоша масал эца ме-гаргдолаш да цун сийдола вахар.

Форда глаж

Дувцаш да, форда глажаша лоажал гаргагертача мара илли алац, яхаш. Из хезача цхъан мужгечо, базар тла йохкаш йола форда глаж бларгаяйча, из эца лаърхлад. Цхъан дийнхъа, хъаьший кхаба дага волча фусама-дас, шун тла баглача новкъосташта илли алар дийхад оалхазарга. Вокхо ладувгла тигадац, «ак» аьннад. Цхъа ха яьлча, лоажал гарга йолга кхетадаь форда глаж, илли даха йолаеннай, ший кхела латкъаш дола узамаш деш. Из хъахезача мужгечо аьннад:

- Ялара ди тлаэттача мара хъа оаз хозаш ца хилча, илли алар а ца дехаш, хьона урс хьокхаргда аьнна хила дезар аз.

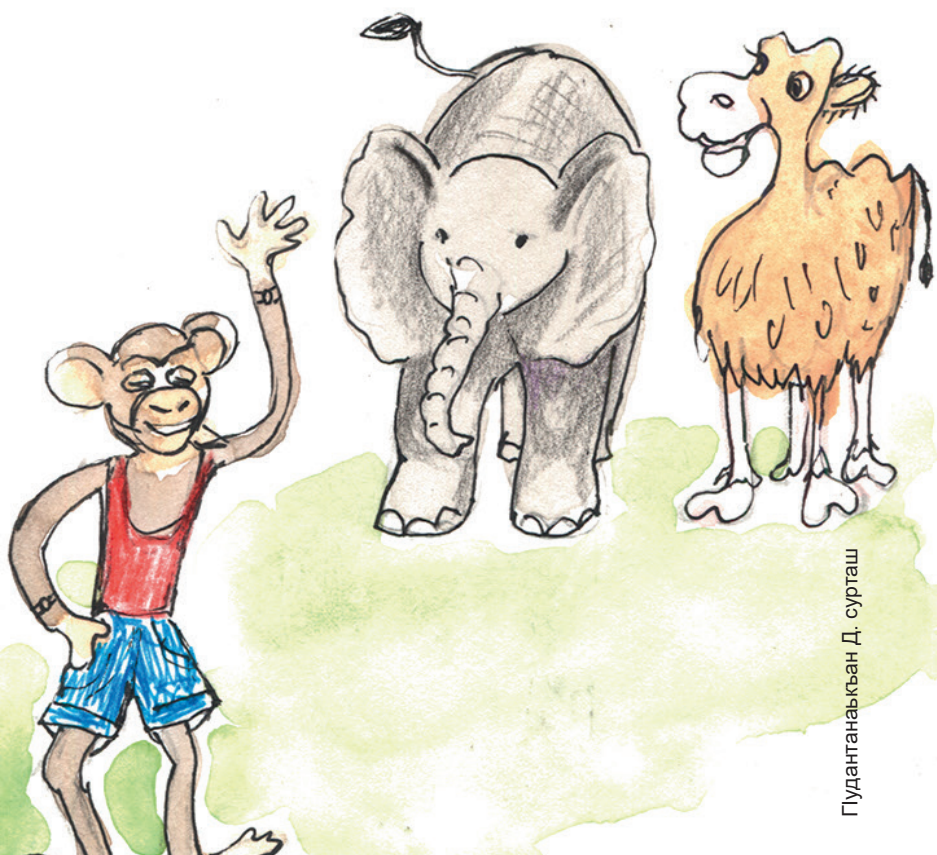
Иштта хул цхъабола нах а, машара тлехъа де хъакъ дар, кхерам тлаэттача мара ца деш.

Инкали, пиллеи, маймали

Оакхарий хиннад, паччахьал де малагла хоржаргда яха дош дувцаш. Пиллеи инкали кьувса даьннад, дегла лакхалга а низага а диллача, ше-ше тлех хеташ. Амма маймало аьннад, уж шаккха цу лаърша тла ховшаде пайдана дац: инкал кхыметтел ший моастаглашта а эглазьяха ховш яц, хлаьта пилла хурска духьальотталл а майра дац.

Клоанолго яхачох гуш да, цхъайолча хана лоадам боацача хламо а дохаде тарлу доккха гьулакх.

Таржам даьр
ларчакханаькъан Сали.

Хи йисте ши воша вагla, шоайла
влашагlкхета ца могаш.

(гдэг ипп)

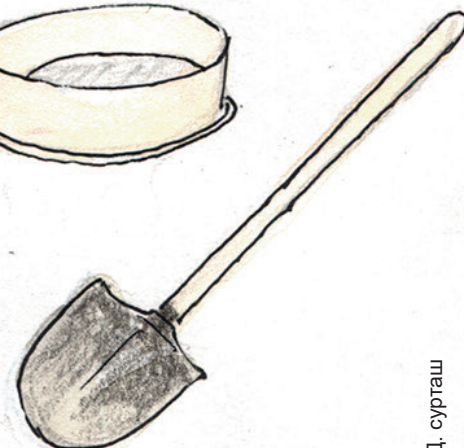
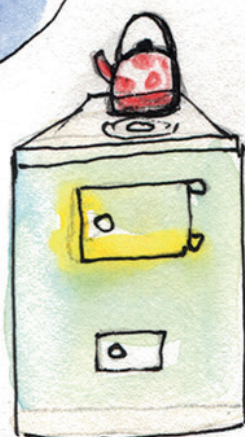

Сердал лу, йловхал луц.

(штл)

Дас даър чудагlaц, нанас даър арадалац.

(Бел, бахья, пишк, цаца)

Лакхача бердагla йоргla говр йода.

(Букъ тla улла керта клөж)

Кроссворда дашхаргаш:

ПХОРАГIA: 1.Клаьнк. 2.Ингали. 3.Зийрг.

УРАГIA: 1.Клориг. 2.Ираз. 4.Генарг.

Кроссворда хаттараш:

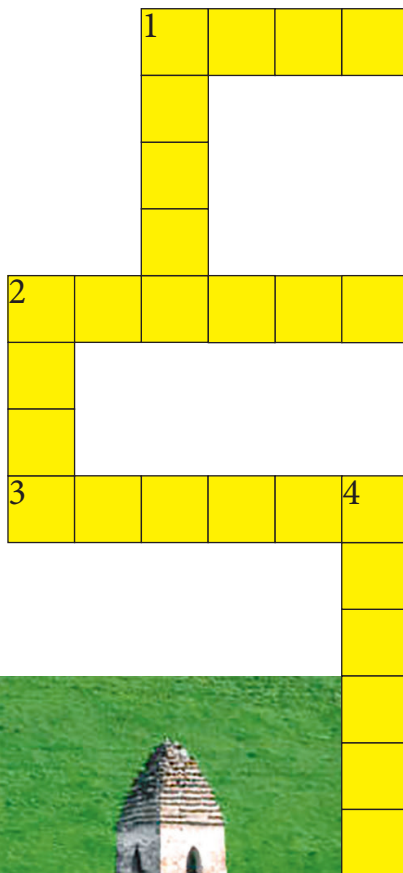
ПХОРАГИА:

- 1.Йилиг яхача деша антоним.
- 2.Пхъеглаш хъаю бийдал.
- 3.Коартолашта тох из.

УРАГИА:

- 1.Котама зламига тлехье.
- 2.Массане лех из.
- 4.Цу чу йоаллаш хул тлум.

Кроссворд оттаяр я
Белхарой Хади,
Сурхо тлара ООШ,
6 «а» класс.

Кроссворда дашхаргаш да
15-ча оаглон тла.

Ний.

Фото: Т. Агиров

Дошлорг

Инкал (я) – верблюд.

Кер (да) – ястреб.

Киола (да) – горчица.

Къоакх (я) – клён.

Лийг (да) – косуля.

Маймал (да) – обезьяна.

Пилла (да) – слон.

Тармуилг (ба) – соска.

Форда глж (я) – лебедь.

Хьаргя (я) – ворон.

Хьех (я) – липа.

Детский журнал «Селаад»
(Радуга) №9, 2025 г.

Учредитель:

ГАУ РИ «Издательский дом
«Сердало».

Издается с сентября 1986 года
на ингушском языке.

Зарегистрирован Управлением
Федеральной службы
по надзору в сфере связи,
информационных технологий
и массовых коммуникаций
по Республике Ингушетия.
Регистрационный номер
ПИ № ТУ06 - 00029
от 19 сентября 2019 г.

Главный редактор

Гагиева М.М.

Художник: Д. Гудантова

Дизайн: И. Курскиев

Сдано в набор 18.09.2025 г.

Подписано к печати 25.09.2025 г.

Дата выхода в свет 30.09.2025 г.

Формат 60x84 1/8.

Бумага офсетная.

Печать офсетная.

Уч.-изд. л. 2,2.

Тираж 2000.

Адрес редакции и издателя:

386101, Республика Ингушетия,
г. Назрань, пр. И. Базоркина, 60.

Сайт: selaad.ru.

Email.: selaad.ri@mail.ru

Телефон: 8 (8734) 77-11-84.

Отпечатано

в ООО «Бланкиздат»,
357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.